

تور كلرده قادين

« دونه نين ، بو گونون و ساباحين وارليقلارينا »

قايناق : اينترنت

يازار : محسن قاوالچي

كۇچورن : بلال خاكي

اسكى تورك توپلوم لاريندا عاييله ان اؤنملى سوسىيال بيرلىك اولدوغوندان ، عاييله نين اساسىنى تشكيل ائىدن قادين ، تورك داستانلاريندا ، تورك افسانه لرينده ، ائله اوچا بير مرتبه يه قونولموشدور كى ، قادينى بئله بير اوچا بير وارلىق حالينا گتيرن عرفا ، كولتوره حيران اولمانيىن ايمكانى يوخدور . قادين كيشينىن تك بير يولداشى و چوجوقلارين اناسى اولماق كيمى اؤنملى بير وظيفه ايله باغلانميشدير . داها دا اؤنملى سى ، تورك اولسونون تك بركت قايىناغى دير ، اونا وئرلن بير دسته حاقلارا گۆره خانلارين ، خاقانلارين ، ساواشچى لارين قادين اؤنونده سايقى ايله ايلديكلرى بير شرف ايده سى دير . تورك داستانلاريندا قادين ايلاهى بير وارلىق مبحثينه گلميشدير . ياراتيليش داستانيندا ، تانرى يا اينسانلارى و دونيانى ياراتماسى ايچين فيكىر و ايلهام وئرن « آغ آنا » آديندا بير قادين دير . اوغوز كاغانين ايلك قارىسى ، قارانلىغى يارارق گۆيدن يئنن ماوى بير ايشيق دان ، ايكىنجى قارىسى ايسه موبارك بير آغاجدان دوغوموش اينسان اوستو وارلىق لار دير . ياقوت لار دا آغ اوغلان آغاجين ايچيندن چيخان نورلو بير قادين طرفيندن اميشديريلميشدير . ايلك

ده ده قورقود حيكايه لريندن اولان « دلى دومرول » ده ، دومرول جانى نين يئرینه جان تاپما چاباسينا گيرينجه ، بونو قاديندان تاپميش ، قادينى اونا هئچ چكىنمه دن « جانى نى وئره جگينى » سؤيله ميشدير . يئنه تورك كولتورونده داستان قهرمانلارى ، ياخشى آتا مينن ،

ياخشى قيليچ ووران ، ياخشى ساواشان قادينلارلا ائولنمك ايسته مك ده دير . نئجه كى يئنه ده ده قورقودداكى « بامسى بئيرك » حيكايه سينده يئر آلان « بانى چيچك » بونون لاپ گؤزل اؤرنكى دير . قيرقيزلارين ماناس داستانيندا قادين ائوين ناموسونون قوروجوسودور . قهرمانلار اخلاقدان ايراق بير ايش ياپاجاقلارى زامان قادين اونلارا مانع اولماقدا دير . قازاقلاردا قادين وئرلن دگر بو آتا بابا سؤزو ايله ان گؤزل آنلاتيلميشدير . « بيرينجى زنگينلىك

ساغلىق ، ايكىنجى زنگينلىك قادين دير . » بوتون تورك داستانلاريندا ، سارسيلماسى بير سايقى ، سؤگى و صداقت واردير . بخت ائوينه گيرديكى گون ، موراد آيب وئرمه دن يالنىز قالان قادين (گلين)

قوجاسى دؤنونجه يه قدر اونو گؤزلوبه جگينه و اوزرينه بير ارکك ميلچك قوندورماياجاغينا اند ايچردى . قادين لارين ، ساواش دا دوشميين اينه كئچيلمه سى بؤيوك بير ذيللت ساييليردى . داستانلارين هئچ بيرينده شهوتى خاطرلايان چيركىن حاديثه لرین

تورك يازيتلاريندان اولان « بيلگه كاغان كيتابه » سينده كاغان بئله سؤيلر : « سيزلر ، انام خاتون ، بؤيوك آنالاريم ، باجى لاريم ، خالا و بى بى لريم ، پرنسس لريم ... » ان اسكى تورك اينانجينا گۆره « خان و خاتون » گؤي ايله يئرین ائولادلارى دير . قادين بوردا يئددىنجى قات گۆيده دير . قادين ، بئله سينه بير قوتسال ليق وئرن عورف دا

قادينين دؤيولمه سينين ، خور خاطرلانماسينين ايمكانى يوخدور . ذاتا تورك كولتورونده و داستانلاريندا بئله بير دوروم گۆزه دگمير . تورك داستانلاريندا قادين دايم كيشينين يانيندا دير . اونلارين گوج و ايلهام قايىناغى دير .

اولمايىشى ، اوزرينده دورولماسى گرک اولان اؤنملى بير موضوع دور . اوغوز كاغان داستانيندا ، ايرضا تجاووز ائىدلىرين اولدورولدوگو و يا گؤزلرينه ميل چكىلديكى ايفاده ائىدلىير كن ، فارسلايرين مشهور داستانى « شاهنامه » ده بوجور اخلاق سيزليقلارين حيكايه ائىدلىديكى اورتادا دير . اؤرنك ايچين شاهنامه نين قادين قهرمانلاريندان اولان « سودابه » ساوشه عاشيق دير و اونا چيركىن تكليف لرده گؤرونور : « تز اول

گل ، كيمسه نسن خبرى اولمادان منى بير كره سئويندير ، گنجليگيمين گونلرينى تازه لنديريب اوندان منه يئننى دن هديه لر وئر . » بانى چيچك ايله بورداكى قادين تيبينى قارشىلاشديرماق اولماز . ايرانلى بير تاريخچى اولان « گرديزى » ده ، « معلوم دور كى تورك قادينلارى چوخ عيفت لى دير لر . » دئركن تورك قادينين اخلاقى تميزليگينى مدح ائله مك ده دير . ائله بو شكيل ده « ابن بتوته » سياحتنامه سينده اؤز خاطيره لرينى ، آنلاتيركن بئله دئمك ده دير : « بورادا يامان بير حاله شاهد اولدوم كى او دا توركلرين قادين لارا گؤستردىكى حؤرمه ت دير . بورادا قادينلارين قيمتى و درجه سى كيشى لرينكىندن چوخ اوستون دور . » ايسلاميت اؤنجه سى تورك توپلوموندا ، قادين سيز بير ايش گؤرولمزدى . داها اؤنجه معلوم ائتديگيميز كيمى ، قادين كيشينين كاميل ائده نى دير . او سوركلى كيشى سينين يانيندا دير . خانلارين بو يروقلارى يالنىز « خاقان » بويورور كى ايفاده سى ايله باشلاماميش سا گئچرلى قبول ائدىلمزدى . يابانجى دؤولت ائلچى لرينين قبولوندا خاتون دا خاقانلا برابر اولوردو . توى - بايرام دا قادين خاقانين سولوندا اوتورور ، سياسى و ايدارى موضوعلارداكى گؤروش لرينى بيان ائىدردى . قادين لارين ساواش مجلس لرينه قاتيلديغى داخى اولوردو . اؤرنكى ، بؤيوك هون ايمپراطورلوغو آدينا چين ايله ايلك باريش معاهده سى « مته خان » خاتونو ايمضالاميشدير .

ايل لر بئيليكلرينى توصيف ائتمكده و بو قيزلارين اءلارينى بئله سايماقدا دير : « بويو اوزون بورلا ، بارچين ، سالور ، شاباتى خاتون ، كؤينن كوركلى ، كرچه بولادى ، قوغاتلى خانيم . »

تورک قادینى ، باشقا توپلوملاردا اولدوغو كيمي باسقى آلتيندا توتولمويوب ، آشاغى لانميردى . قادينين اوجاليجى ، آلتاي داغلارينين ان يوكسك تپه سينه « قادين باشى » آدى وئريلرك ، سانكى چاغلار سونراسينا بير ميساج كيمي دير . اسلام اونجه سى تورك توپلوملاردا قادينا بئله بير باخيش آچى سى ، زاويه سى وار ايكن ، تورك توپلومو چؤلون ده قالان ميللت لرده قادينين دورومو اوره ك يانديران بير حال دا دير .

جاهليت دئورى عرب لرينده ، قادينين قوجاسى يانينداكى دگرى ، آلييب ساتيلان بير مالدان فرق سيز ايدى . عرب كيشى سى عادت زامانيندا قادين لا بير ارادا اوتورماز ، اونونلا يئيب ايچمزدى . همن دؤنمده ، يئنه بوردا قادين ميراث حاققى يوخدور . حال بو كى ، تورك قادينى ميراث حاققينا صاحب دير . مثلا ياقوت لاردا قادين

اوزونه عاييد مولكو واردير . بونا « آند » و يا « سمسه » آدى وئريلر . قادين بونو ، ايسته ديگى كيمي قوللانماق حاققى واردير . اولن بير قوجانين قارىسى وارسا بونون ميراث دان ايكى حالى اولور :

۱ - قوجانين اوغلو و يا قيزى ، اوغلونون اوغلونون اوغلو و يا بير قيزى ايله برابر حاضير اولورسا سگگيزده بير .

۲ - بونلاردان هئچ بيرى قادينين يانيندا دگيلسه دؤرده بيرى ميراث آلييردى . همن دؤنملرده قادينلارين باشقا توپلوملارداكى دورومونو اينجه لمگه دوام ائدك . اينگليستان دا ۹ - يوز ايلده قادين « موردار » بير وارليق ساييليردى . مسيحي لر ايسه قادينا شيطان گؤزو ايله باخارميش لار . يئنه بريتانيادا قادين « موردار » بير وارليق ساييلديغى ايچين اينجيله ال وورمازدى . قادينلار اينجيلي اوخوما حاققينا « هنرى » دؤورونده صاحب اولدولار . اينگيليز اوسقوفو Dour ون ، ۱۸۸۸ ايليئنده Westminster كليسه سينده وعظ وئريركن سؤيله ديكلىرى بيز - بيز ائدير .

« بوندان يوز ايل اوله قدر قادين ، كيشينين سونراسينا اوتورما حاققينا صاحب اولماديغى كيمي ، سوروشولمادان سؤزه باشلاماسى جايز

دگيلدى . قوجاسى باشينين اوستونه بير زوپا (دنگك) آساردى كى قارىسى نه زامان بير امرينى توتمازسا اوندان فايدالانيردى . قادينين سؤزو قيزلارينا كئچمزدى . اوغلانلار ايسه ، انالارينا ائو ايچينده بير خيدمتكار قاديندان آرتيق درجه وئرمزديلر . « چين ده ايسه بوشانماق حاققى ساده جه كيشى يه

مخصوص ايدى . قادينين بئله بير حاققى يوخ ايدى . حال بو كى تورك قادينى بوتون بو حاقلارا صاحب ايدى . « قوجا قارىسينين گتيرديگى جهيزين بدليني وئريركن ، قادين دا يول وئرمك و يا مهريندن واز گئچمك صورتى ايله قوجاسيندان بوشانا بيلردى . »

بوديزمين قوروجوسو بودا ايسه ايلك باشلاردا قادينلارى دينينه قبول ائتميشدير .

اسكى تورك قادينى ، روم قادينيندان دا داها آرتيق حاقلارا صاحب ايدى . روم حاققوندا قادين اؤز مالينا حؤكم ائدمزدى .

وصيت ائله مزدى . روم حاققو ، قادينى ، باليغ قبول ائله ميردى . اونو نوقصان عاغيللى ساييردى . روملو قادين « ژوستينين » دؤورونه قدر تام بير اسير حيايتى ايچينده ياشاميشدير . روم دا دول قادينين ائولنمه سى سوچ (گوناھ) ساييليردى . يئنه چين ده يئنى دوغان اوشاق ، اوغلان اولسايدى ، باهالى قوماشلارا ، قيز ايسه بئز پارچالارينا سارييلاردى . فارس لاردا اؤزلرينه تاي تاپان قيزلار گوناھكار ساييلارديلار . اوردا قانلارى پوزماماق ايچين ياخين قوهوملارلا ائولليك اويغون گؤرولموشدور . بونا گؤره انالارى ايله قيز ، باجى لارى ايله ائولنن لر اورتايا چيخميشديلار . همن شكيلده جاهليت عربلرينين قيزى چوجوقلارينى ديرى - ديرى قويلاماقلارى آجى گرچك لرديرلر . قيز اوشاغينا صاحب اولماق شرف سيزليك ساييليردى . ايندى بو دؤنملرده تورك قيزلارى و قادينلارى جامع نين شرفلى تكجه فردى دير . تورك ميللتيندن باشقا ، قادينلارى آشاغى لامايان ، خور گؤرمه ين بير ميللت يوخدور . تورك قادينين ، بئله ايحتيشام ايچينده و سايقى گوره رك ياشاماسى ، تورك خصوصيات و كولتورونون يوكسك دگريني ايفاده ائدير .